

REVISORKOLLEGIET AS
Ingeniør Rybergs gate 48
3024 DRAMMEN

VAR REFERANSE
21/5467

DERES REFERANSE

DATO
13.12.2021

Tilsynsrapport

Rapporten oppsummerer et kontorbasert tilsyn med Revisorkollegiet AS. Bakgrunn for tilsynet var en innrapportering fra bostyrer i konkursboet for et foretak der Revisorkollegiet AS har vært valgt revisor. Finanstilsynet avdekket vesentlige svakheter i fortsettelsesvurderinger og i revisjonen av transaksjoner med nærstående parter. I tilsvaret til Finanstilsynet har revisjonsselskapet redegjort for tiltak som er satt i verk for å sikre at manglene ikke gjentar seg. Revisjonsselskapets retningslinjer og rutiner og hvordan revisjonen blir dokumentert er endret siden da. Finanstilsynet har tatt revisjonsselskapets redegjørelse til etterretning.

1. Innledning

Finanstilsynet viser til foreløpig tilsynsrapport datert 6. oktober 2021 og Revisorkollegiet AS svar datert 29. oktober 2021. Revisjonsselskapet har i det vesentlige tatt Finanstilsynets vurderinger til etterretning, og det er bare mindre endringer mellom foreløpig og endelig rapport i saken.

Bakgrunn for Finanstilsynets undersøkelser i saken er borevisors rapport datert 26. september 2020 til bostyret i [redacted]. Borapporten, som er oversendt til Finanstilsynet av advokat Fredrik Neumann (bostyrer), påpeker at det var en nær tilknytning mellom virksomheten i [redacted] («foretaket»), datterselskapet [redacted] og [redacted]. Borevisor bemerker også sammenblanding mellom økonomien til foretakene og daglig leder i foretakene. Borevisors rapport omhandler i utgangspunktet forhold som gjelder årsregnskaper for senere regnskapsår enn de Revisorkollegiet AS har revidert. Fordi borevisors rapport indikerer at forholdene har pågått over lang tid, fant Finanstilsynet likevel å gjøre avgrensede undersøkelser av revisjonen Revisorkollegiet AS har gjort for de nevnte foretakene.

2. Nærmere om bakgrunn og avgrensning

Revisorkollegiet AS var ifølge Foretaksregisteret valgt revisor for foretaket fra 6. mars 2007 og for det heleide datterselskapet [redacted] fra stiftelsen i mars 2011. Egenfratreden som revisor er registrert 30. april 2018 for begge selskap. Revisorkollegiet AS var dessuten valgt revisor for [redacted] fra 26. oktober 2006 og frem til 18. januar 2018, da fravalg av revisor ble registrert. Eneaksjonæren i [redacted] var i hele perioden også daglig leder i [redacted] der vedkommende var aksjonær både som direkte og indirekte eier av aksjer.

Finanstilsynet har gjennomgått årsregnskaper for foretaket for regnskapsårene 2007-2018, for [redacted] for 2011 - 2016 og for [redacted] for årene 2007 - 2019. Årsregnskapet for 2016 er det siste med revisjon/revisjonsberetning for [redacted].

Finanstilsynets gjennomgang av årsregnskapene som er revidert av Revisorkollegiet AS med [REDACTED] som oppdragsansvarlig, viser blant annet følgende:

- For [REDACTED] er det i revisjonsberetninger til årsregnskapene fra og med regnskapsåret 2011 til og med regnskapsåret 2016, presisert at det er ytet lån i strid med aksjeloven § 8-7. For årene 2012, 2013 og 2015 er det i tillegg presisert at skattetrekkmidlene ikke ble behandlet i samsvar med kravene i skattebetalingsloven § 5-12. For 2015 og 2016 presiserer revisor usikkerhet knyttet til om forutsetningen om fortsatt drift er til stede. For 2014 og 2015 ble det presisert at årsregnskapet var avlagt for sent.
- For [REDACTED] inneholder revisjonsberetningen til årsregnskapet for 2014 en presisering om at skattetrekkmidler ikke ble oppbevart i samsvar med skattebetalingslovens krav. Revisjonsberetningen for 2015 er, med unntak av at det er presisert at årsregnskapet ble avlagt for sent, en normalberetning. Til årsregnskapet for 2016 presiserer revisor at det er vesentlig usikkerhet knyttet til forutsetningen om fortsatt drift, og at dette forutsetter at morselskapet er i stand til å gjøre opp sin gjeld på kr 2,8 millioner. På det tidspunktet var det ikke andre verdier i selskapet enn driftsmidler bokført til cirka én million kroner, samtidig som kortsiktig gjeld var balanseført med kr 3,7 millioner.
- For [REDACTED] er det til årsregnskaper for 2007, 2008, 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 og 2016 presisert i revisjonsberetningen at det er gitt lån i strid med aksjeloven § 8-7. For årene 2012, 2013, 2015 og 2016 er det presisert at skattetrekkmidler ikke har vært behandlet i samsvar med skattebetalingslovens krav. For regnskapsårene 2014 og 2015 er det presisert at årsregnskapet er avlagt for sent. Årsregnskapene viser underskudd på kr 1 055 745 for 2015 og kr 730 127 for 2016. Per 31. desember 2016 utgjorde negativ egenkapital og udekket tap henholdsvis kr 1 549 349 og kr 1 649 349, samtidig som eiendeler var balanseført til kr 24 333 og bestod av fordringer og bankinnskudd. Note 5 til årsregnskapet viser at selskapet på samme tid hadde fordringer på daglig leder og hans far på henholdsvis kr 1 817 020 og kr 110 000. I revisjonsberetningen for 2016 har revisor presisert at det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til forutsetningen om fortsatt drift, og at gjeld overstiger eiendeler med kr 1 549 349.

3. Vurdering av utført revisjon

Finanstilsynets undersøkelser har hatt utgangspunkt i borevisors rapport og informasjonen om at det har vært sammenblanding av økonomien til selskapene og selskapenes daglige leder, og opplysninger i årsregnskaper og revisjonsberetninger som omtalt i forrige punkt. Revisor ble basert på dette bedt om å oversende kopi av revisjonsdokumentasjon på utvalgte områder til Finanstilsynet. Fordi oppbevaringsplikten for revisjonsdokumentasjonen er minst fem år etter at revisjonsberetningen er avgitt, ble kontrollen avgrenset til årene 2015 og 2016. Revisorkollegiet AS oversendte 10. juni 2021 dokumentasjon for:

- revisjonen av nærstående parter/mellomværende med nærstående parter
- revisjon av forutsetningen om fortsatt drift
- nummererte brev
- fortsettelsesvurderinger
- korrespondanse med ny revisor etter egenfratrede som revisor for [REDACTED] (foretaket)

I det videre behandles først Finanstilsynets faktumforståelse for hvert tema og deretter vurderingene Finanstilsynet har gjort på grunnlag av dette.

3.1 Revisjon av nærstående parter

Revisjonsdokumentasjonen for 2015 og 2016 viser at mellomværendene mellom foretakene og dets nærstående er avstemt. Kostnadene som er belastet, beskrives som vurdert mot avtaler så langt det foreligger. Det omfatter også konsulenthonorar som [redacted] er belastet fra [redacted]. Revisor har vurdert at kostnadene er rimelige, da de samsvarer med kostnader til lønn bokført i [redacted].

Revisor bemerker ved revisjonen av [redacted] for 2015 blant annet at det til både daglig leder og [redacted] er lån i strid med aksjeloven § 8-7. Revisor mener at det verken er stilt betryggende sikkerhet for lånene eller er tilstrekkelig fri egenkapital til å dekke disse beløpene. Revisor har vurdert mellomværende med [redacted] for å være i et normalt forretningsforhold. Revisor henviser til unntaket etter aksjeloven § 8-7 tredje ledd, nr. 3. I revisjonen av nærstående parter i 2016 behandler revisor igjen blant annet ulovlige lån. Revisor konkluderer likevel med at det ikke er nødvendig å presisere ulovlig lån til daglig leder, fordi daglig leder i mai 2017 betalte restbeløpet på kr 270 000. Revisor gjentar at fordringene på [redacted] må vurderes som et normalt forretningsforhold. Revisor mener videre at det i 2017 var behov for å nedskrive foretakets fordringer på [redacted] og at det i revisjonsberetningen må presiseres at det er lån i strid med aksjeloven § 8-7.

For [redacted] bemerker revisor ved revisjonen av nærstående parter både for 2015 og 2016 at selskapet har fordringer på morselskapet [redacted]. Saldo er per 31. desember i 2015 og 2016 henholdsvis kr 526 811 og kr 2 799 856. Av revisors arbeidspapirer for 2015 fremgår det blant annet at gjeld til daglig leder og familie av daglig leder nå er gjort opp.

For [redacted] har revisor både for 2015 og 2016 notert at det foreligger lån til aksjonær, som også er daglig leder i [redacted]. Lånet var økende og fordi det verken var fri egenkapital eller stilt sikkerhet for lånet, i strid med aksjeloven § 8-7. Samlet utgjorde saldo per 31. desember 2015 og 2016 henholdsvis kr 1 170 972 og kr 1 927 000.

Finanstilsynets vurderinger og konklusjon

Daglig leder hadde en dominerende rolle i [redacted] gjennom hele perioden. Revisorkollegiet AS var valgt revisor. Både som største aksjonær gjennom direkte og indirekte eie av aksjer i foretaket, og senere også som styreleder. Dette gjenspeiles også i revisors arbeidspapirer for revisjonen av nærstående parter for 2015 og 2016.

I 2016 konkluderte revisor med at det ikke var nødvendig å presisere at det er gitt lån til daglig leder i strid med aksjeloven § 8-7. Dette fordi restbeløpet på kr 270 000 ble gjort opp i mai 2017. Finanstilsynet er ikke enig i denne vurderingen. Revisor plikter å påpeke lovbrudd som kan føre til ansvar for foretakets ledelse. Det ulovlige lånet forelå gjennom hele 2016. Restbeløpet ble innbetalt i etterfølgende regnskapsperiode. Finanstilsynet mener at det skulle vært opplyst om lånet i note til årsregnskapet, jf. regnskapsloven § 7-45, og gitt relevant informasjon inkludert om hendelsene etter balansedagen. I revisjonsberetningen skulle revisor påpekt slike lovbrudd, jf. dagjeldende revisorlov § 5-6 sjuende ledd.

Fordringen [REDACTED] hadde på [REDACTED] var i strid med aksjeloven § 8-7. Av revisors arbeidspapirer fremstår revisors vurdering å være at forholdet ikke var alvorlig og muligens ikke lovbrudd, fordi fordringen oppstod i et forretningsforhold. Finanstilsynet mener revisors vurdering ikke er riktig. Dette unntaket gjelder kreditt med vanlig løpetid som ledd i forretningsavtaler. I dette tilfelle var det ingen avtale som lå til grunn for transaksjonene som gjorde at det oppstod en fordring, og det var heller ikke vanlig løpetid på kreditten. Revisor viser også til unntaket i aksjeloven § 8-7 tredje ledd, nr. 3 (transaksjoner innad i et konsern). Heller ikke henvisningen til denne bestemmelsen mener Finanstilsynet er relevant her. Selskapene er ikke i et konsernforhold, slik aksjeloven § 1-3 definerer konsern. I revisjonsberetningen presiserte revisor at det var gitt lån på kr 600 000 i strid med aksjeloven § 8-7. Dette er nettobeløpet etter avsetning til tap, siden fordringen per 1. januar 2017 brutto er bokført med kr 960 464. Revisor har ikke vurdert om nedskrivningen med kr 360 000 kan oppfattes som et skjult utbytte til den ene aksjonæren på bekostning av øvrige aksjonærer og kreditorer.

I sin rapport til bostyret for [REDACTED] skriver borevisor om belastninger som er foretakets virksomhet uvedkommende. Det er tale om betydelige beløp. For eksempel at foretakets kontoer i 2017 alene skal være belastet kr 525 063 av hva borevisor vurderer som daglig leder/aksjonærs private utlegg. Revisor hadde da fratrudd, og årsregnskapet for 2017 er revidert av en annen revisor. Forholdet har imidlertid pågått over mange år, noe bevegelsene i fordringene foretaket har på [REDACTED] er klare indikasjoner på. Siden transaksjonene ikke gjelder foretakets virksomhet er dette i strid med bokførings- og regnskapslovgivningen, jf. blant annet bokføringsloven § 4 første ledd nr. 3 og nr. 4, og § 10. Dette fremstår også i stor utstrekning bokført mot foretakets reskonto, ikke mot balansekontoen (gjeldskontoen) for [REDACTED]. Det gjør forholdet ytterligere uoversiktlig. Finanstilsynet kan ut fra revisors arbeidspapirer for vurdering av nærstående parter ikke se at revisor har reagert på forholdet og fulgt det opp. Slike forhold vil normalt inngå når revisor vurderer ledelsens integritet og foretakenes kontrollmiljø, og etterlevelsen av bokføringsregelverket.

Revisors arbeidspapirer inneholder ingen nærmere undersøkelser og vurderinger av hvordan fordringene beveger seg og hvorfor. Det fremgår ikke av revisors arbeidspapirer at daglig leder har gjort løpende uttak. At ikke revisor har oppdaget dette, er brudd på ISA 550 punkt 11. Revisor har ikke vurdert tilbakebetalingsplikten etter aksjeloven § 8-11, og ansvaret som påhviler daglig leder/aksjonæren. I revisors arbeidspapir og i nummererte brev påpekes det kun at lånene er i strid med aksjeloven § 8-7, og at foretaket må rydde opp. Slik borevisor har vurdert dette, fremstår "opprydding" ved å nedskrive lånet som et ulovlig uttak fra selskapet eller en måte å skjule lønn på.

Finanstilsynet konklusjon er at revisjonen av transaksjoner/mellomværende med nærstående parter ved revisjonen av årsregnskapene for 2015 og 2016, ikke er utført i samsvar med kravene etter tidligere revisorlov § 5-2 annet ledd, jf. ISA 330 punkt 6 og ISA 550 punkt 11. Pliktbruddene har pågått over flere år. Finanstilsynets konklusjon er at bruddene på revisorloven er grove og gjentatte.

3.2 Revisjon av forutsetningen om fortsatt drift

For [REDACTED] konkluderer revisor i fortsettelsesvurderingen for 2016 med at manglende egenkapital har vært påpekt både i 2014, 2015 og 2016, og siden forholdet ikke er rettet må revisor fratrudd fra revisjonsoppdraget. I det nummererte brevet der revisor varsler fratreden, påpeker revisor at selskapet kan fravelge revisor. Dette gjør selskapets styre med virkning fra og med regnskapsåret 2017, gjennom et vedtak som er registrert i Foretaksregisteret i januar 2018. Revisor hadde da ennå ikke meldte egenfratreden. Advarselen som ligger i at revisor har fratrudd, blir da ikke offentlig.

For [REDACTED] fremstod forutsetningen om fortsatt drift som svært vanskelig å oppfylle per 31. desember 2016. Revisor har derfor presisert i revisjonsberetningen til årsregnskapet for 2016 at fortsatt drift er avhengig av at morselskapet er i stand til å betale sin gjeld til selskapet. Gjelden utgjorde per 31. desember 2016 kr 2,8 millioner. Men det er ikke dokumentert nærmere vurderinger av dette forholdet i fortsettelsesvurderingen for 2016. Det forelå ingen ny informasjon om kapitaltilførsel eller andre forhold som tilsa at morselskapet hadde noen mulighet til å nedbetale sin gjeld i nær fremtid, da denne vurderingen ble gjort 12. juni 2017.

I revisors fortsettelsesvurdering for revisjon av 2016 for [REDACTED] som ble utført 3. mai 2017, har revisor ingen vurdering av likviditetssituasjonen og muligheten for å betale gjelden på kr 2,8 millioner til datterselskapet. Det er heller ingen vurdering av om gjentatte modifikasjoner skal medføre at oppdraget sies opp. Utover igjen å påpeke lovbruddene i nummererte brev, er det ikke dokumentert at revisor har fulgt opp disse ytterligere før egenfratreten 30. april 2018.

Finanstilsynets vurderinger og konklusjon

Revisor har i fortsettelsesvurderingene for revisjonen av foretakenes årsregnskaper for 2015 og 2016, med unntak av for [REDACTED] for regnskapsåret 2016, ikke foretatt og dokumentert noe reell oppfølging og vurdering av foretakenes resultater og om de har forsvarlig likviditet og egenkapital. Det omfatter også om forutsetningen for fortsatt drift er til stede. Finanstilsynet mener at dette utgjør gjentatte og grove brudd på revisors plikter etter tidligere revisorlov § 5-2 annet ledd, jf. ISA 570 punkt 14 og 16, bokstav b og d.

3.3 Nummererte brev

Finanstilsynet har fått oversendt kopi av nummererte brev for revisjonen fra og med 2015. Ut fra nummereringen har Revisorkollegiet AS skrevet til sammen 15, 3 og 11 nummererte brev til henholdsvis [REDACTED] og [REDACTED] i tiden som revisor for foretakene.

I brev nummer 14 til [REDACTED] ved revisjonen for året 2015 og datert 31. oktober 2016, tar revisor opp ulovlig lån til aksjonær og nærstående av aksjonær, mangler ved bruk av skattetrekkkonto og tapt egenkapital. Revisor viser til lovkrav og ber om at selskapet og selskapets ledelse setter i verk tiltak for å rette på forholdene. Etter revisjonen av årsregnskapet for 2016 tar revisor i brev nummer 15 til selskapet, datert 22. mai 2017, igjen opp at det er gitt lån til nærstående av aksjonær og at egenkapitalsituasjonen er uforsvarlig. Revisor viser til lovkrav, herunder kravet til egenkapital fordi mer enn 50 % av aksjekapitalen fremdeles er tapt, og ber igjen om at nødvendige tiltak settes i verk.

[REDACTED] som ble stiftet i 2011, har det bare vært virksomhet av noe omfang i regnskapsårene 2014 og 2016. I brev nummer 2, etter revisjonen av årsregnskapet for 2015 og datert 4. oktober 2016, påpeker revisor styrets ansvar ved tapt egenkapital og at det må settes i verk nødvendige tiltak. Revisor påpeker også at årsregnskapet ble avlagt for sent. I brev nummer 3, som er datert 13. juni 2017 og gjelder revisjonen av regnskapsåret 2016, påpeker revisor mangelfull bruk av egen skattetrekkkonto i strid med skattebetalingslovens krav, at offentlige avgifter ikke er rettidig betalt og at det foreligger en usikker fordring på morselskapet på kr 2,8 millioner. Revisor mener at spørsmålet om forutsetningen om fortsatt drift kan legges til grunn ved regnskapsavleggelsen, blant annet avhenger av at morselskapet er i stand til å gjøre opp gjelden. Revisor ber selskapet og selskapets styre om å iverksette nødvendige tiltak.

I [REDACTED] har revisor etter revisjonen for 2016, i brev nummer 11 datert 29. juni 2017, tatt opp ulovlig lån til aksjonær, brudd på skattebetalingslovens krav, manglende betaling av offentlige avgifter og tapt egenkapital. Lån i strid med aksjeloven § 8-7 til aksjonær utgjorde per 31. desember 2016 ca. kr 1,9 millioner. De samme forholdene ble påpekt av revisor i nummererte brev etter revisjonene for både regnskapsåret 2014 og 2015. Revisorkollegiet AS varslet derfor at de måtte fratre oppdraget. Samtidig anbefalte revisor selskapet om å finne en ny revisor eller å fravelge revisjon, fordi foretaket etter dagjeldende revisorlov § 2-1 kunne fravelge revisor.

Det opplyses i tilsvaret at revisor for året 2015 ikke har signert kontrolloppstillingene og for 2016 kun signert kontrolloppstillingen til ett av de tre selskapene.

Finanstilsynets vurderinger og konklusjon

Av det foregående fremgår det at det har vært en rekke brudd på lov og forskrifter som de reviderte har vært underlagt. Revisor har både i revisjonsberetninger og nummererte brev påpekt dette.

Finanstilsynet kan ikke se at revisor i nummererte brev har tatt opp det forhold at kontoer i [REDACTED] er belastet med daglig leders private kostnader, og at dette er ført i mellomregning med (reskontroført) [REDACTED]. Fordi kostnadene ikke vedrører virksomheten, er bokføringen i strid med regnskapsloven § 4 første ledd nr. 3 og nr. 4 og § 10. Selv om ulovlige lån er behandlet i revisors nummererte brev, er dette et særskilt forhold som Finanstilsynet mener skulle vært behandlet i nummerert brev, jf. tidligere revisorlov § 5-2 fjerde ledd, jf. § 5-4. Uttak av midler som her gjør også at revisor må vurdere om foretakenes skattepapirer kan attesteres.

Utover at revisor i de nummererte brevene ber foretakene rette opp i påpekte mangler, fremstår det ikke som revisor aktivt følger opp lovbruddene og vurderer om foretakene har satt i verk nødvendige tiltak, slik det var krav om i tidligere revisorlov § 7-1 og § 5-2 fjerde ledd jf. § 5-4. Revisors manglende oppfølging av brudd på lover og forskrifter de reviderte er underlagt, innebærer etter Finanstilsynets vurdering brudd på tidligere revisorlov § 5-2 første ledd, jf. § 5-2 annet ledd, jf. ISA 250 samt § 5-2 fjerde ledd jf. § 5-4.

3.4 Fortsettelsesvurderinger

Revisor har oversendt dokumentasjon for fortsettelsesvurderingene for revisjonen av 2015 og 2016 for de tre foretakene. Vurderingene er gjort i Descartes revisjonssystem. Vurderingene som revisor gjør og måten disse er dokumentert på er derfor ensartet, selv om det under de konkrete punktene er enkelte forskjeller i vurderingene. Forhold som er dokumentert vurdert for de tre oppdragene for alle årene, er revisors kompetanse, kapasitet, uavhengighet og objektivitet. Videre er ledelsens integritet vurdert, om det er særlige forhold til oppfølging, og om det foreligger oppdaterte engasjementsbrev. For alle selskapene har revisor konkludert med at det ikke er forhold ved ledelsens integritet som er av slik karakter at oppdraget ikke kan fortsettes. I det følgende beskriver Finanstilsynet enkelte særlige vurderinger revisor har dokumentert for det enkelte oppdrag.

For [REDACTED] noterte revisor i 2015 at usikkerhet om fortsatt drift, svak likviditet, ulovlige lån til aksjonær/nærstående av aksjonær og manglende innestående på bankkonto for skattetrekk må følges opp fra tidligere. For 2016 bemerker revisor igjen behovet for oppfølging av tidligere påpekte forhold, men at aksjekapitalen er fulgt opp med økning på kr 750 000. Revisors konklusjon om å beholde oppdraget for 2016 er datert 3. mai 2017. Revisor etter dette ikke dokumentert noen oppfølging av forholdene før egenfratrede den 30. april 2018.

For [REDACTED] har revisor kommentert usikkerhet knyttet til om forutsetningen om fortsatt drift er til stede i fortsettelsesvurderingene både for 2015 og 2016. Revisor mener dette avhenger av at morselskapet kan betale sin gjeld til selskapet. Konklusjonen for 2016 er datert utført 12. juni 2017.

For [REDACTED] er fortsettelsesvurderingene for 2015 og 2016 at oppdraget beholdes, men i vurderingen for 2016 skriver revisor at etter fullført revisjon for 2016 skal revisor fratred. Revisor begrunner dette med at selskapets egenkapital er tapt og at samme forhold er bemerket i 2014, 2015 og 2016. Vurderingen er datert utført 29. juni 2017, og i nummerert brev samme dag varslet revisor fratreden.

Finanstilsynets vurderinger og konklusjon

Finanstilsynet mener revisor ikke kan ha gjort tilstrekkelige vurderinger av grunnlaget for å fortsette som revisor. Finanstilsynet viser i denne sammenheng også til spørsmålet om forutsetningen om fortsatt drift er oppfylt, jf. eget punkt ovenfor. Revisors vurderinger fremstår i stor grad å bygge på ledelsens uttalelser, uten at revisor foretar og dokumenterer selvstendige undersøkelser eller vurderinger. Finanstilsynet kan ikke se at revisor har vurdert nærmere om styret i det enkelte foretak overholdt handleplikten etter aksjeloven § 3-5.

Finanstilsynets vurdering er at revisor ikke har innhentet et oppdatert grunnlag for å vurdere foretakenes økonomiske situasjon og uansett ikke har et grunnlag som tilsier at situasjonen er under forsvarlig kontroll. Revisors vurderinger av ledelsens integritet fremstår som ubegrunnede, uten å ta hensyn til gjentatte brudd på lov og forskrifter som har pågått over lang tid. Revisor hadde selv avdekket og påpekt dette gjentatte ganger, uten at det ble iverksatt tilstrekkelige tiltak. Revisors vurderinger på dette punkt samsvarer heller ikke med informasjon revisor selv gir i korrespondanse med ny revisor, jf. neste punkt. Det foreligger brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 220 punkt 12 og 13. Finanstilsynet mener flere av bruddene er grove. Etter Finanstilsynets syn viser forholdene manglende aktsomhet og profesjonell skepsis, jf. revisorloven § 1-2 og § 5-2 annet ledd, jf. ISA 200 punkt 15.

Etter Finanstilsynets syn innebærer revisors manglende oppfølging og reaksjon på gjentatte brudd på lover og forskrifter foretakene er underlagt, og som det ikke iverksettes nødvendige tiltak for å rette opp, brudd på tidligere revisorlov § 7-1 første ledd. Finanstilsynet mener forholdet er grovt.

4. Oppsummering

Det foreligger gjentatte brudd på revisorloven, hvorav flere brudd etter Finanstilsynets vurdering er grove. Finanstilsynet mener at pliktbruddene skyldes mangler i forståelsen av revisors rolle og at det ikke er utvist tilstrekkelig profesjonell skepsis i gjennomføringen av revisjonen. Revisors tolkning og oppfølging av transaksjoner med nærstående, oppfølging av lovbrudd og det faktum at uttalelser fra foretakets ledelse er lagt til grunn uten at revisor i tilstrekkelig utstrekning har gjort egne vurderinger eller revisjonshandlinger, er eksempler som underbygger dette. At revisor utviser en profesjonell skeptisk holdning er sentralt for å kunne ivareta revisors rolle som allmennhetens tillitsperson.

Revisorlovens bestemmelser om rettidig fratreden som revisor, skal bidra til ryddighet i den revisjonspliktige delen av næringslivet. Fortsetter revisor et revisjonsoppdrag uten å følge opp på en forsvarlig måte brudd på lover og forskrifter som den reviderte er underlagt, kan det føre til at

uforsvarlig virksomhet kan fortsette å påføre samfunnet tap, både økonomiske tap og tap av tillit til revisors arbeide. Når først fratreden skjedde ble det gitt opplysninger til ny revisor i henhold til gammel aksjelov § 7-2 annet ledd.

Finanstilsynet mener at de påpekte forhold indikerer at Revisorkollegiet AS ikke har hatt gode nok rutiner og retningslinjer knyttet til fortsettelsesvurderinger, revisjon av transaksjoner med nærstående og revisjon av forutsetningen om fortsatt drift. Det er brudd på tidligere revisorlov § 5-2 annet ledd, jf. ISQC 1 punktene 26-28 og 57-58.

I sitt tilsvaret til foreløpig rapport har Revisorkollegiet AS og oppdragsansvarlig revisor redegjort for tiltak som er iverksatt for å medvirke til at forholdene ikke gjentar seg. Det vises til at forholdene ligger tilbake i tid og påpekes at både retningslinjer og rutiner og måten revisjonen dokumenteres på, er endret siden 2016. Dette gjelder også kontroller og vurderinger av transaksjoner med nærstående parter.

Finanstilsynet vurderer saken som alvorlig. På bakgrunn av tidsaspektet og de etterfølgende tiltakene det er redegjort for i tilsvaret, vil Finanstilsynet ikke foreta ytterligere oppfølging nå.

For Finanstilsynet

Anders Grini
senior tilsynsrådgiver

Jo-Kolbjørn Hamborg
tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.